

Caroli (1998,11) enfoca l'objecte de la fisiognomia cap la psicologia i la pintura. Es el primer text, a les meues mans, que estudia clarament la història de la pintura en funció de la fisiognomia. Des de *Il cinquecento* fins *Il novecento* ofereix un interessant estudi comparat tant dels artistes, - amb referències concretes a la obra -, com dels teòrics, - que en la majoria dels casos són artistes també -. Per aquesta raó desenvoluparem els comentaris del text a aquest apartat. el text de Caroli, 1998, es converteix doncs, des d'ara en l'eix vertebrador d'aquest estudi.

Il cinquecento.(pp.9-80)

Cal fer esment de l'absència de qualsevol referència a la [contrareforma](#) catòlica. Com és ben conegut, del [Concili de Trento](#) ixquen directrius clares i contundents referents a la iconografia i l'art en general. S'ha d'anotar igualment el silenci - quan no passen de puntetes -, de la majoria dels autors italians en tot allò que pertoca negativament l'església catòlica. S'hi observa una mena d'[autocensura](#) al respecte.

Leonardo da Vinci.

· [Giorgio o Zorzi da Veduggio, anomenat Giorgione](#)

Lorenzo Lotto.

· [Giovanni Gerolamo Savoldo.](#)

· [Michelangelo Buonarroti](#)

· [Albrecht Dürer](#)

Jacopo Pontormo (1494-1556), retrat de Cosimo il Vecchio, 1520.

Tiziano :

Retrat de Paolo III amb el seu nebot i Ottavio Farnese, 1546
Alegoria de la prudència, 1566.

Michelangelo da Caravaggio, p.56: Fanciullo morso da un ramarro,

Sofonisba Anguissola (1535-1625), p. 56: Fanciullo morso da un gambero, 1555

Rembrandt va conèixer els estudis de fisiognomia de Leonardo.p.132

Giovan Battista Moroni

Gaudencio Ferrari

--Teòrics--:

Antiquitat:Platò, p.15, : Timeo i Aristòtil

Leonardo: Tractat de la pintura, Tractat de fisiognomica(?), p.17.

"Della fallace fisionomia e chiaromanzia non mi estenderò, perché in esse non è verità; e questo si manifesta perché tali chimere non hanno fondamenti scientifici." Leonardo da Vinci, Trattado della pittura, n. 288.", p. 16. Tanmateix la història antiga de la fisiognòmica continuarà, sense fer esment de Leonardo.

Alessandro Achilini, p. 19, De Chyromantiae principiis et phisionomie, 1503.

Bartolomeo Della Roca, p.19

Bartolomeo Cocles, p. 21, Chyromantie ac physionomie Anastasis, 1504

Pomponio Gaurico (1481-1530), p. 17 :De sculptura, 1504

Joan Lluís Vives (1492-1540) (p.39): De anima et vita, Basilea, 1538.

Juan Huarte:Examen de ingenios para las ciencias, 1575.

Michelangelo Biondo (1497-1565) : (p. 40)

De cognitione hominis per aspectum, Roma, 1544.
Della nobilissima Pittura, et della sua arte, 1549.

Pietro d'Abano (p.42): Decisiones physionomiae, 1548.

Giuntini (1523-1590) (p.42): manuscrit, 1548

Giorgio Vasari, p.44 : A la seua obra "Vita degli artisti...", 1550, no s'ocupa explícitament del tema. Aquesta més que cridanera absència és explicada per Caroli, 1998, com una conseqüència de l'enfrontament entre Michelangelo i Leonardo : " No sé si estarà molt lluny de la realitat atribuir aquesta sordità alle pulsioni formalistiche, e visceralmente anti-leonardesche, di tutto il clan Michelangelo". p. 45. Resulta interessant aquest paràgraf també per l'anotació d'aquest profund coneixedor del Renaixement italià a la que qualifica de *pulsions formalistes els moti dell'animo* michelangelesques. Anotació més que interessant per entendre l'obra de Miquel Àngel especialment la seua evolució cap al manierisme.

Giovan Paolo Lomazzo,

Michel de Montaigne (1533-1592): Essais, Bourdeaux, 1580.

· [Gerolamo Cardano](#), (p.46) : Metoscopia, 1658.

El Seicento.(pp.81-121)

"Les coses començaven a ser , amb consciència creativa, espill fidel i, alhora variable, de les cuites que agitaven els cors."p. 83. S'hi mostra molt optimista l'autor. S'haurà, però, d'esperar fins al Novecento - amb Van Gogh, els impressionistes i Edvard Munch - a que les cosses siguin fidels espills de l'ànima completament : per expressar la melancolia ja no necessiten els pintors posar calaveres ni cares recolzades dramàticament : la visió global de la pintura expressa, - i ara si cada cosa parla per si mateix -, més que cada gest concret, perquè tot en ella parla de melancolia, o d'esperança o de solitud, - ja quasi no hi és necessària la presència humana -. Comparativa dels primers plans de Theodore Géricault o les Melancolies de Domenico Fetti o Grechetto amb la Melancolia de Munch. Després vindrà l'època blava (1901-1903) de Picasso.

Annibale Carracci Felippo Baldinucci (1624-1696), 1681-1728 : Notizie de'professori del disegno, Florència.ù

El Settecento.(pp. 125-181)

Pintors: Guiseppe Maria Crespi :

I pellegrini, caricatura.
Dona amb rosa i gat.

Francisco de Goya:

Tio Paquete.
Estudi de fisiognomica.

Giacomo Ceruti:

Serva ferita.

Jean-Antoine Watteau:

Gilles et d'autres quatre masqueres de la
Commedia dell'Arte.

Giuseppe Maria Mitelli:

quattro

Noi siam quattro brutte vecchie tutte
inamorà.

William Hogarth:

Caracters i caricatures, 1743.

[[Géricault](#)]

Teòrics: William Hogarth, [[L'anàlisi de la bellesa](#)],1753. còpia digital en italià a
<http://opac.bcnf.firenze.sbn.it>

El Ottocento(pp.181-229)

El Novecento. (pp.231-257)

Hogarth, William, Anàlisis de la belleza, Visor Libros, 1997 Leibnitz, p. 130. Jean Gaspar Lavater, ESSAI sur la PHYSIOGNOMIE, destiné a faire CONNOITRE l'Homme et a le faire AIMER. 4 vol., 1781, 1783, 1786 i 1803. [[Burke](#)], Recerca filosòfica sobre l'origen de la nostra idea del sublim i la bellesa, 1756. Charles Darwin, The expressions of the emotions in man and animals, Londres, 1872.

Crida l'atencio la inclusio de la Grècia Clàssica a l'afirmacio: "(...) la cultura occidental ha hereditat una idea canònica de la figura humana, una idea evolucionada, però sense modificacions sustancials, des de la Grècia Clàssica fins al trànsit entre els segles XIX i XX." p. 236.

==Bibliografia== (aviat localitzaré els possibles textos en català o castellà)

Centini, Massimo, 2004 : *Fisiognomia*, Red Edicione, Milà.

Caroli, Flavio (coord), 1998 : *L'anima e il volto [catàleg de l'exposició] : ritratto e fisiognomica da Leonardo a Bacon* Ed. Electa, Milà.

Caroli, Flavio 1998: *Storia della fisiognomica. Arte e psicologia da Leonardo a Freud*, Ed. Leonardo Arte srl, Elemond Editori Associati, Milà.

Magli, P., 1995 : *El volto e l'anima. Fisiognomica e passioni*. Milà.

Marker, Friedrich, 1972 : *L'alfabeto della fisionomia* (aquest titol de l'edicio italiana hauria de ser *L'alfabeto della fisiognomia*) , Ed. Garzanti, Milà.

Getrevi, Paolo, 1991 : *Le scritture del volto : fisiognomica e modelli culturali dal Medioevo ad oggi*, Ed. Angeli, Milà.

Obtingut de "<http://ca.wikipedia.org/wiki/Fisiognomia>"